

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ АНГЛІЇ XIX СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Освіта завжди була і є однією із важливих сфер життя суспільства, її стан впливав на розвиток країни та економіки.

У кожній країні освіта прокладала собі шлях через численні зміни в законах, економічних реформах. В Україні глибинні зміни в системі і структурі освіти були зумовлені необхідністю інтеграції національної освіти в Європейський освітній простір. Це вимагало визначення стратегій щодо подальшого розвитку педагогічної освіти. Всебічний розвиток освіти країни завжди залежив не тільки від примноження наукового та інтелектуального потенціалу суспільства, але й аналізу історичного минулого країни, використання досвіду зарубіжних країн. Звернувшись до історико-педагогічної спадщини Англії, країни з високим рівнем освіти, можна сказати, що система навчання проходила важкий шлях, особливо в XIX столітті. Це був період промислового перевороту, перетворення Англії в «світову фабрику», створення гігантської колоніальної імперії. Посилення класової диференціації англійського суспільства вилилося в чартистський рух у 30-50-х роках XIX століття в боротьбі за освіту для народу. Трудящі вимагали від держави створення шкіл та навчання дітей. У зв'язку з цим набуло важливості питання становлення початкових шкіл Англії в умовах політичних та економічних змін.

Мета статті полягає в аналізі історико-педагогічних джерел, які розкривають етапи становлення початкових шкіл Англії.

Аналіз останніх джерел. Вивченню питань становлення педагогічної думки в Англії присвятили свої дослідження О.Н. Зикеева, П.Г. Мижусев. В своїх працях автори відобразили історичний аспект навчання в школах Англії. Педагогічні погляди педагогів-просвітителів знайшли своє відображення в працях Л.А. Димової, К.И. Салімової. О.Ю. Кузнецова у своїй роботі досліджувала питання активізації навчального процесу учнів середньої та вищої школи. Питання розвитку педагогічних коледжів Англії були розглянуті в роботі О.Ю. Леонтієвої. Питанню становлення початкових шкіл Англії було приділено недостатньо уваги.

Основний матеріал і результати дослідження. З історичних джерел ми дізнаємося, що перші школи в Англії були засновані при Альфреді Великому в кінці VIII століття. Це були приватні школи для дітей бідного народу. Перша grammar school була заснована в місті Карнейлі в кінці XI століття. Пізніше в кінці XVII століття їх нараховували близько 300. Історичні дані вказують, що державна система навчання в Англії XVII початку XVIII століття була відсутня. Держава не керувала освітніми закладами і не фінансувала школу. Початкові та середні заклади залежали від фінансування благодійних організацій та «благодійності середнього класу», який діяв по-біблейському принципу «хай жалість проявиться в діяннях» [5, 29].

Як свідчать історико-педагогічні джерела [2, 3, 4] найбільш поширені були школи «Charity day schools», «Ragged School», (Школи для бідних), «School for Destitute», «School for Orphans» (Школи для сиріт), засновані ще в XVII столітті «Суспільством розповсюдження християнських знань». До 1750 року цим суспільством було засновано 1.600 шкіл для дітей бідного народу.

Діти вчилися читати священні книги, арифметиці, праці. Метою цих шкіл було дати елементарні знання дітям [3, 4].

З педагогічних даних дізнаємося, що існували приватні школи, які виникали на основі стихійного прагнення самого народу дати своїм дітям елементарні знання письма, читання, лічби. Деякі з них збереглися ще з XVII сторіччя й утримувалися жінками похилого віку з метою заробітку. Ці школи рідко давали хоча б елементарні знання, але були дешеві, плата за навчання рівнялася декільком пенсам на тиждень [2, 11].

До системи благодійних шкіл відносились індустріальні школи (Industrial schools), які були відкриті в 1795 році. Діти вчилися читати та навчалися ремеслу. Одним із засновників таких шкіл був швець з міста Портсмута, на ім'я Джон Паундс (1766-1839), який заснував школу у своїй майстерні. Він безкоштовно вчив дітей читати біблію, писати, готувати їжу й лагодити взуття, намагаючись розвивати дитину розумово. У його майстерні одночасно навчалися 40 дітей [6, 619].

Розвиток недільних шкіл пов'язують з ім'ям Роберта Рейкса (1736-1811), власника газети в Глочестері. Він перший заснував недільну школу, почав збирати дітей, які працювали на фабриках та вчителів в неділю у соборі і давав елементарні знання з читання біблії та письма. Ідея Рейкса була підтримана фабрично-заводською буржуазією. В 1785 році в Англії представниками промислової знаті було засновано «Суспільство підтримки недільних шкіл» (Society for the Support and Encouragement of Sunday Schools), яке сприяло розповсюдженню шкіл в країні. Школи досить швидко поширились по всій країні, вже в 1833 р. півмільйона учнів навчалися в них [7, 29]. Зміст навчання в цих школах був пронизаний релігійним духом.

Великий внесок у розвиток початкових шкіл для дітей бідного народу був зроблений двома діячами народного просвітництва: Андрю Белла (1753-1832) і Джозефа Ланкастера (1778-1838). В основі педагогічної системи Ланкастера лежав принцип взаємного навчання. Він прагнув розробити нові методи навчання читанню, письму й арифметиці, залучаючи й метод наочності. Белл основну увагу приділяв механічному запам'ятовуванню. Навчання грамоті було на другому місці. У школах Ланкастера основна увага приділялася релігійному навчанню, читанню біблії, але при цьому усувалося її конфесіональне тлумачення. З 1811 року у заснованих Ланкастером школах одержали освіту 40.000 дітей із бідних сімей. У «Короткій історії англійської освіти» Х. Барнард англійський педагог називає Белла й Ланкастера творцями початкової школи XIX ст.

Вагомий внесок у питанні становлення початкових шкіл Англії відіграло «Британське суспільство», яке було засноване у 1808 році під керівництвом

Дж. Ланкастера. Діяльність цього суспільства була спрямована на розширення мережі шкіл для дітей. Згодом, у 1814 році головою англійської церкви архієпископом Кантербрійського було засноване « Національне суспільство». Мета суспільства була сприяти заснованню початкових шкіл релігійного характеру, де пропагували інтереси домінуючої церкви, а також відкриття семінарії для вчителів [3].

При вивченні педагогічних джерел з питання становлення початкових шкіл ми звернули увагу на діяльність керівника чартистського руху У. Ловета, який не тільки розробив теоретичні питання, пов'язані із проблемою народної освіти, але й вніс великий внесок у справу народної освіти. У 1843 р. зусиллями чартистів була заснована недільна школа з 4-літнім строком навчання. В 1846 р. був створений фонд для підтримки нової школи й в 1848 р. така школа денного типу була організована під керівництвом Ловетта. Організатори школи ставили перед собою цілі – освіти вільну від релігії. Школа була розрахована на дітей робітників, а також дрібної й середньої буржуазії [9, 161].

Вивчення та узагальнення науково-педагогічних джерел з досліджуваного питання, дає змогу підкреслити роль педагогів Чарльза Мейо (1792-1849) та С. Сінга (1783-1863), послідовників Песталоцці, якими було засноване в Англії благодійне товариство, на кошти якого були відкриті в 1818 році школи для бідних дітей, а через рік – відділення для дітей із заможних сімей.

Ч. Мейо відкрив у 1826 році спеціальну школу в Енсомі. Мета її була дати дітям елементарні знання з історії, географії, музики. На своїх уроках він використовував принцип наочності для ознайомлення дітей з навколишнім середовищем, розвивав розумові здібності. Ч. Мейо не тільки відкрив нові школи, але й написав декілька підручників. «Уроки про предмети» 1831 року, «Уроки для вчителів початкових шкіл» 1838 рік. Він намагався активізувати роботу вчителів і показав, що школа покликана не тільки вчити навичкам письма та читання.

Великий внесок у розвиток благодійних шкіл, зробив Р. Оуен (1771-1858). У 1816 році ним було відкрито «Новий інститут для утворення характеру». Це був навчально-виховний заклад, до якого входили ясла, дитячий садок, початкова школа для дітей. Школа мала на меті виховати людину всебічно освідчену, здатну до різноманітної практичної діяльності. Р. Оуен намагався прищепити дітям любов до свого ближнього, можливість жити в мирі й співдружності. У зв'язку з цим він відкриває ряд нових нью-ленарських шкіл для дітей дошкільного та підліткового віку, метою яких стає відмежування дитини від впливу пагубного середовища та надання їй всебічного розвитку. Для реалізації цієї мети Р. Оуен створює найсприятливіші умови для виховання. Великі затишні кімнати із великим спектром зображення зоологічного та мінеральних царств, галерея для оркестру, під акорди якого проходили уроки танців, співів, майданчики для ігр на свіжому повітрі. Зміст виховання був спрямований на доброзичливе ставлення до дітей, виховання моральних якостей характеру, душевної рівноваги, щасливого настрою. Велика увага в системі виховання Р. Оуена приділялась питанню вічливості. Любязність та доброта випроміню-

валась з облич дітей. Відповідно і вихователі повинні були випромінювати не менш тепла, від якого залежало виховання дітей в школі. Р. Оуен мріяв виховати дитину високої моралі для нового, гуманного суспільства.

Педагогічні джерела свідчать про інші типи шкіл – паблік скулз для дітей заможних сімей, які у 1828 року почали активно працювати. Вони мали на меті виховання дітей в дусі релігійної моралі, джентельменської поведінки та велику увагу приділяли розвитку розумових здібностей дітей. Виховання в цих школах відповідало повністю інтересам буржуазного суспільства [2]. Найбільш розповсюджені були школи Харроу, Регбі, Вінчестер, Ітон. Вони зберегли свої аристократичні традиції і до сьогоднішніх днів.

Як свідчать історико-педагогічні джерела, в 1899 році була заснована аботгольмська школа закритого типу під керівництвом доктора Реді. Школа була покликана розвивати у дітей здібність самостійно мислити. Через рік школу такого типу було відкрито мером Бедлеєм у місті Бедельсі. В цій школі було скасовано догматичне викладання закону Божого та велика увага приділялася розумовому вихованню дітей.

Важливим кроком в історії освіти Англії став перший закон про елементарну освіту, прийнятий в 1870 році і названий «Законом Форстера» в честь політичного діяча Г. Форстера. Уряд країни виділив кошти не тільки на утримання, але й на будову нових шіл. У 1870 році було виділено 5 млн. руб. на будову та утримання шкіл Англії, у 1898 – близько 84 млн. руб., це у 420 раз більше ніж у 1833 році. Спеціально на розвиток початкової освіти Англії у 1870 році шкільні комітети отримали 50 млн. руб.

У 1893 році на шляху становлення початкових шкіл урядом був прийнятий закон про організацію для дітей шкіл з фізичними вадами. Їх метою було розвинути розумову діяльність дітей-інвалідів, викликати у них зацікавленість до навколишнього світу.

Таким чином можна зробити висновок, що на шляху становлення початкових шкіл Англії в кінці XVIII початку XIX ст. мало місце розвиток та розповсюдження благодійних та приватних шкіл для дітей бідних та заможних сімей.

Відкриття індустріальних, недільних, релігійних шкіл та граматичних на початку XIX століття. Одним із важливих кроків уряду у становленні початкових шкіл Англії був закон про елементарну освіту і відкриття державних шкіл. Для дітей-інвалідів був прийнятий закон про організацію шкіл для дітей з фізичними вадами.

У подальшому намічається розглянути питання змісту розумового виховання у початкових школах Англії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зикеева О.Н. К истории народного образования в Англии // Вісник Ленінградського університету. – 1958. – № 23. – С. 65-75.
2. Салимова К.И. З історії школи й педагогічної думки в Англії // Звістки Академії Педагогічних наук РСФСР. – 1959. – № 23. – Вип. 4. – С. 7-41.
3. Мижуев П.Г. Нарис розвитку сучасного стану народної освіти в Англії. –

СПб., 1896. – С. 60.

4. Adamson J.W. English Education. Cambridge, 1930. – P. 161.
5. Barnard H.C. A short history of English education. London, 1949. – P. 29. – P. 47.
6. Cubberly E. History of Education. Boston, 1928. – P. 619.
7. Kay J. The Social Conditions and Education of the People in England and Europe. Cambridge, 1850.
8. Smith S. Essays Social and Political. London, 1802. – P. 60.